Náučný chodník Žitavský luh

Kraj:	Nitriansky
Okres:	Nové Zámky
Geomorfologická jednotka:	Podunajská pahorkatina
Geologická jednotka:	neogénna panva
Chránené územia:	prírodná rezervácia Žitavský luh a prírodná pamiatka Rieka Žitava
Prístup:	vlak Kmeťovo a Michal nad Žitavou; bus Maňa, Gedra; inak: od štátnej cesty č. 511 alebo po hrádzi z Kmeťova cez most alebo po hrádzi od Žitaviec
Východisko:	Maňa, pozorovateľňa vtáctva pri štátnej ceste č. 511 medzi Maňou a Žitavcami (Maňa, Gedra – 1 km; Maňa – 2,5 km)
Trasa:	Maňa, pozorovateľňa vtáctva – po poľných cestách na obvode prírodnej rezervácie Žitavský luh
Dĺžka, prevýšenie:	6,5 km, prevýšenie 10 m
Čas prechodu:	2,5 h
Počet zastávok:	6
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný, resp. s čiastočným obmedzením

na úseku Kmeťovo – Gedra od 1. marca do 15. júna

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2001, 2009 obnova, 2013 obnova

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Mestský úrad Nové Zámky, Hlavné námestie 1/10, 940 02 Nové Zámky

Poznámka: Účelom náučného chodníka je legálne a šetrné sprístupnenie prírodnej rezervácie, ktorá je súčasťou chráneného vtáčieho územia Žitavský luh, a patrí tak do európskej siete chránených území Natura 2000.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Maňa. Obec juhovýchodne od Nitry pri rieke Žitave a Dolinskom potoku na Podunajskej pahorkatine – sčasti v Žitavskej nive a sčasti na okraji Hronskej pahorkatiny. Prvýkrát sa spomína v roku 1237, územie však bolo obývané oveľa skôr, čo dokladajú bohaté archeologické nálezy sídlisk a pohrebísk z obdobia Keltov a Germánov. Odkryté keltské pohrebisko patrí medzi najväčšie svojho druhu v strednej Európe. Dnešná obec vznikla v roku 1962 spojením Veľkej Mane, Malej Mane a osady Gedra. Obyvateľstvo sa živilo poľnohospodárstvom, remeslami, vinohradníctvom. Obec bola majetkom Matúša Čáka Trenčianskeho, Forgáčovcov, po roku 1712 grófa Kollera, baróna Mallonaya a i., posledným majiteľom bol gróf Gejza Földváry. V druhej tretine 18. storočia dal gróf a vesprémsky biskup Ignác Koller postaviť v centre Veľkej Mane neskorobarokový kaštieľ ako svoje letné sídlo, kostol (na mieste slovanského hradiska z 9. storočia), školu a faru. V rímskokatolíckom kostole Sedembolestnej Panny Márie z roku 1747 v strede pravého bočného oltára Panny Márie stojí vzácna kópia obrazu Panny Márie Indiánskej, ktorého originál, pochádzajúci z Peru, je v kostole jezuitského kolégia vo Viedni. Po roku 1945 sídlili v kaštieli rôzne školy, od roku 1975 v ňom poskytujú sociálne služby. Za kaštieľom je rozsiahly čiastočne verejnosti prístupný krajinársky park. Kostol, kaštieľ i park sú kultúrnymi pamiatkami. V časti Malá Maňa sa nachádza klasicistický kalvínsky kostol reformovanej kresťanskej cirkvi z konca 18. storočia. V obci je vybudovaný náučný chodník História a súčasnosť obce Maňa.

Žitava. Rieka na juhu západného Slovensku, dlhá 99 km, ľavostranný prítok Nitry. Pramení na Lehotskej planine v Pohronskom Inovci na severnom svahu Kamenného vrchu pri južnom okraji obce Veľká Lehota. Krátko tečie severným smerom, južne od Malej Lehoty sa prudko stočí k juhozápadu a tečie kontaktom Pohronského Inovca a Tribeča, len medzi Jedľovými Kostoľanmi a Obycami znovu vojde Pohronského Inovca, pričom zákrutovou dolinou vhĺbenou do andezitov a ignimbritov (materiál vulkanických pemzových prúdov) odrezáva masív Včelára od zvyšku pohoria. Krátko tečie po kontakte Pohronského Inovca a Podunajskej (Žitavskej) pahorkatiny a v Machulinciach do nej vteká, ďalej tečúc viac k juhu a tvoriac širokú nivu (vyčlenený geomorfologický podcelok Žitavská niva). Tu sa na niektorých úsekoch zachoval jej pôvodný tok, resp. jeho časti so zákrutami a nivnými mokraďami (viaceré chránené územia). Priebeh dolného toku s ústím bol v histórii viackrát silno zmenený. Aktuálne sa pri Dolnom Ohaji tok v novom koryte spojovacieho kanálu, vybudovaného v roku 1971

medzi Žitavou a riekou Nitra, stáča na západ a západne od Šurian sa vlieva do Nitry. Koryto **Starej Žitavy** pokračuje na juh, pri Dvoroch nad Žitavou vstupuje do Podunajskej roviny a juhozápadne od Hurbanova pri Martovciach ústi do Starej Nitry. Pôvodne sa v dávnejšej minulosti dolný tok ďalej stáčal k juhovýchodu a Žitava ústila medzi dnešnými Patincami a Radvaňou nad Dunajom priamo do Dunaja. Reliktom bývalého ústia je dlhé úzke Virtské jazero a jeho pripomienkou pamätník na mieste uzavretia **žitavského mieru** medzi habsburskou monarchiou – cisárom Rudolfom I. – a Osmanskou ríšou – sultánom Ahmedom I. – 11. novembra 1606.

Prírodná rezervácia Žitavský luh. Chránené územie v Žitavskej nive medzi obcami Maňa a Michal nad Žitavou vyhlásené v roku 1980 na ochranu posledného zvyšku pôvodného meandrujúceho toku Žitavy, kde každoročne hniezdia mnohé chránené druhy vtáctva a zastavuje sa migrujúce vodné vtáctvo. Územie je známe aj ako Gedrianske lúky. Predstavuje v Požitaví najväčší celok aluviálnych lúčnych porastov a močiarnych spoločenstiev. Vegetácia rezervácie sa skladá z troch významne odlišných častí: na juhu je zvyšok pôvodného toku Žitavy s lesnými porastmi, od neho na sever sú trvalo podmáčané močiarne spoločenstvá a na ne nadväzujú periodicky podmáčané lúčne spoločenstvá s povodňovými ramenami. Cieľom ochrany územia je udržanie alebo zlepšenie stavu druhov, ich spoločenstiev a biotopov viazaných na alúvium rieky Žitavy. Základným predpokladom splnenia tohto cieľa je voda. Tá sa do rezervácie privádza cez bývalé koryto rieky Žitavy. V juhovýchodnej časti rezervácie sa stavidlovým systémom voda vzdúva do územia rezervácie. Rieka Žitava je v území zregulovaná, má vytvorené nové koryto, ktoré tvorí západnú hranicu rezervácie. Poloprírodné biotopy rezervácie sú závislé na udržiavaní sukcesného štádia, najmä trávobylinných nivných spoločenstiev. Stav sa udržiava pomocou kosby, výrubom náletov drevín, likvidáciou inváznych drevín, spiľovaním „hlavových“ vŕb a pod. Rezervácia je súčasťou chráneného vtáčieho územia Žitavský luh (súčasť sústavy Natura 2000).

Prírodná pamiatka Rieka Žitava. Chránené územie v Žitavskej nive vyhlásené v roku 1990 v dvoch úzkych pruhoch medzi Lúčnicou nad Žitavou-Martinovou a Maňou na ochranu zachovaných častí starého toku rieky Žitavy s brehovými porastami ako cenného biologického a krajinárskeho prvku v intenzívne poľnohospodársky využívanej krajine. Severná časť leží severne od Michala nad Žitavou a južná severne od Mane pozdĺž štátnej cesty č. 511. Časť územia pamiatky pri Mani spolu s priľahlou nivou Žitavy leží v rámci chráneného vtáčieho územia Žitavský luh (súčasť sústavy Natura 2000).

Podunajská pahorkatina. Rozsiahly geomorfologický celok v juhozápadnej časti Slovenska medzi Pezinkom a Trstínom na západe, Šahami a Štúrovom na východe, Sencom, Sereďou, Novými Zámkami a Dunajom na juhu s jazykovitými výbežkami k severu pozdĺž riek k Novému Mestu nad Váhom, Bánovciam nad Bebravou, Zlatým Moravciam, Pukancu a Sebechlebom, tvoriaci severnú a severovýchodnú časť Podunajskej nížiny. Na juhu susedí s Podunajskou rovinou, na západe ju ohraničujú Malé Karpaty a Považské podolie, zo severu do nej prenikajú ďalšie jadrové (Považský Inovec, Strážovské vrchy, Tribeč, Hornonitrianska kotlina) a na východe vulkanické geomorfologické jednotky (Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Krupinská planina a Burda). Podunajská pahorkatina sa rozprestiera v oblasti dolných tokov Váhu, Nitry, Žitavy, Hrona a Ipľa (tvoriaceho s Dunajom na juhovýchode slovensko-maďarskú štátnu hranicu) v nadmorských výškach od 103 m (povyše ústia Ipľa do Dunaja) do zhruba 400 m (severovýchodne od Pukanca v cípe zabiehajúcom pozdĺž Sikenice hlboko do Štiavnických vrchov). Povrch pahorkatiny je hladko modelovaný, striedavo rovinný – na nivách a terasách vodných tokov (hliny, piesky, štrkopiesky) či spraševých tabuliach (spraše, sprašové hliny) – a mierne zvlnený až zvlnený – na širokých a plochých chrbtoch so svahmi plytkých i hlbokých dolín a úvalín na erózno-denudačne rozčlenených zvyškoch neogénnych morských a jazerných akumulácií (íly, piesky a štrky), proluviálnych kužeľoch pod úpätiami susediacich pohorí (ostrohranný skelet, zvetralé valúny), ostrovoch naviatych pieskov či vulkanických tufov alebo na miestach postihnutých nerovnomernými tektonickými pohybmi, ktoré sa prezentujú mozaikou lokálnych (zamočiarených) znížením a (zalesnených) vyvýšením a náhlymi (pravouhlými) zálomami riečnej siete. V dôsledku tejto

pestrosti reliéfu so striedajúcimi sa nápadnými, prevažne severo-južným smerom pretiahnutými paralelnými vyvýšeninami a zníženinami sa člení pahorkatina na 11 geomorfologických podcelkov – dielčích pahorkatín (Trnavská, Nitrianska, Žitavská, Hronská a Ipeľská) a nív (Dolnovážska, Nitrianska, Žitavská, Hronská, Čenkovská a Ipeľská). Neogénne sedimenty, prekryté sprašami a sprašovými hlinami tvoria materskú horninu černozemí a hnedozemí, patriacim k najúrodnejším pôdam Slovenska. Okrem na nich pestovaných obilnín a olejnín tu má výborné prírodné podmienky a dlhú tradíciu aj vinohradníctvo. Lesy sa prakticky nezachovali, s výnimkou miniatúrnych lokálnych zvyškov historických dúbrav či dubohrabín či ostrovov na menej úrodnom podloží (štrky, vulkanity). Na tektonické poruchy viazané prirodzené teplé a studené minerálne pramene (Dudince, Santovka, Levice, Piešťany) dopĺňajú umelé geotermálne pramene (vrty) (Štúrovo, Podhájska, Poľný Kesov).

Názvy informačných panelov

1. Žitavský luh
2. Obhospodarovanie lúk
3. Žitavský luh: Vtáctvo Gedrianskych lúk
4. Žitavský luh: Živočíchy Gedrianskych lúk
5. Dolná Gedra a gedriansky mlyn
6. Kmeťovo

"Žitavecká
loka"
Michal nad Žitavou
Pôvodný tok Žitavy
PR Žitavský luh
CHVÚ Žitavský luh
Žitava
CHVÚ
Žitavský luh
Kmeťova
periodické
poľné mláky
"Kmeťovská loka"
kmeťovsko-gedrianska
poľná cesta -
- pohyb obmedzený
od 1.3. do 15.6.
"Mlynská
loka"
Malé - Dolná Hedra
SVM50 License Agreement 077/040319-AG

